

Nr 2.

Aukom till riksdagens kansli den 2 februari 1922 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

För den enligt 42 § 2 mom. riksdagsordningen ett av lagutskotten åliggande granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning hava båda kamrarna till lagutskott hänvisat militieombudsmannens vid innevarande riksdag avgivna ämbetsberättelse, utom vad angår däri gjord framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid militieombudsmansexpeditionen.

Första lagutskottet, som verkställt ovannämnda granskning, har för ifrågakvarande ändamål från militieombudsmansexpeditionen mottagit ej mindré de diarier, vilka under år 1921 förts å nämnda expedition samt under militieombudsmannens inspektionsresor, än även expeditionens registratur för berörda tid ävensom särskilt förda diarium och registratur för ärenden, vilka betecknats som hemliga.

Över den numera fullbordade granskningen får utskottet härmed avgiva utlåtande.

Militieombudsmannen meddelar till en början, att han under tiden från och med den 27 juni till och med den 11 augusti begagnat sig av den militieombudsmannen enligt 23 § uti instruktionen tillkommande rätt till semester, ävensom att han, för att kunna fullgöra ett av statsrådet och chefen för justitiedepartementet honom anförtrott uppdrag att biträda vid beredningen av visst ärende inom sagda departement, begagnat sig av ledighet från militieombudsmansämbetet från och med den 7 till och med den 24 september. Under ifrågakvarande perioder har ämbetet, enligt bestämmelserna i sistnämnda paragraf, uppehållits av hovrättsrådet John Arthur Samuelson, vilken

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 9 saml. 1 avd. 2 häft. (Nr 2). 1

var utsedd att efterträda militieombudsmannen i händelse av hans avgång från ämbetet.

I berättelsen omförmåles härefter, att militieombudsmannen under år 1921 företagit ämbetsresor till Gottlands, Göteborgs och Bohus, Hallands, Kopparbergs, Malmöhus, Skaraborgs och Älvsborgs län. Under dessa resor har han för ändamål, som avses i 12 och 18 §§ av instruktionen, besökt Gottlands infanteriregemente, Gottlands artillerikår, kronohäktet i Visby, Tingstäde fästning, Tofta skjutfält, Hallands regemente, kronohäktet i Halmstad, Dalregementet, straffängelset i Falun, Skånska husarregementets avdelning i Landskrona, Skaraborgs regemente, Livregementets husarer, Göta trängkår, Älvsborgs regemente, Karlsborgs fästning med därvarande militära etablissemang och truppförband, nämligen Karlsborgs artillerikår, Göta ingenjörkår (utom fästningsingenjörkompaniet), arméns intendenturförråd, intendenturkompaniet, garnisonssjukhuset, ammunitionsfabriken och i fästningen förlagda skolor. Dessutom har militieombudsmannen i särskilt ärende förrättat inspektion å flottans varv i Stockholm.

Vidare förmåles, att under den tid, då militieombudsmannen åtnjutit semester eller ledighet, tjänstförrättande militieombudsmannen företagit ämbetsresor till Blekinge, Hallands, Kalmar, Kristianstads, Kronobergs, Malmöhus, Värmlands och Älvsborgs län, varvid han besökt volontärskolans etablissemang i Ronneby, Skånska trängkåren, kronohäktet i Ängelholm, Kronobergs regemente, centralfängelset i Växjö, Skånska husarregementets avdelning i Hälsingborg, Värmlands regemente och straffängelset i Karlstad. Härjämte har tjänstförrättande militieombudsmannen besökt Svea artilleriregemente och Positionsartilleriregementet.

Under ämbetsresorna hade rullföringsexpeditioner samt landstormsförråd besökts, då sådant kunnat ske utan att resorna därigenom väsentligen förlängts eller fördröjats.

Vid inspektionerna hade militieombudsmannen biträts av byråchefen samt i några fall även av byråintendenten vid militieombudsmansexpeditionen. Vid inspektionen av truppförband hade särskilt krigsrättsprotokoll, krigsdomarnas diariéer och anteckningarna över disciplinära bestraffningar ävensom kassaförvaltningens räkenskapshandlingar, förrådsböcker och marketenteriets bokföring granskats. I flera fall hade inventering ägt rum beträffande ett eller flera slag av persedlar eller artiklar i förråden. Tillika hade uppmärksamhet ägnats åt värden av kaserner, byggnader och materiel samt åt hygieniska förhållanden. I samband med inspektionerna av truppförband hade även arrestlokalerna

besökts. De i förestående redogörelse omnämnda besöken å de allmänna straffanstalterna hade uteslutande avsett personer, som av krigsdomstol dömts till frihetsstraff.

I fortsättningen av sin berättelse anför militieombudsmannen, att antalet mål vid krigsdomstolarna helt naturligt på grund av de under senaste riksdagarna beslutade minskningarna i tjänstgöringstidens längd för vissa värnpliktiga samt vissa årsklassers befrielse från värnplikts-tjänstgöring eller landstormsövning väsentligen nedgått. Såväl detta förhållande, men uppenbarligen jämväl den omständigheten, att krigsrätterna under de år, de nya krigslagarna varit gällande, hunnit förvärva sig erfarenhet och insikt om deras rätta tillämpning, hade medfört, att granskningen av krigsrätternas protokoll och krigsdomarnes diarier i förhållandevis ringa antal fall givit anledning till anmärkning av allvarligare beskaffenhet.

I fråga om sådana undersökningar, som på grund av 39 § sista stycket lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes skola, där så i särskild författning stadgats, äga rum inför krigsdomstol (persedel-mål), hade militieombudsmannen dock icke kunnat undgå finna förhållan-dena i viss mån otillfredsställande. Enligt nämnda, i förvaltningsregle-mentena meddelade särskilda stadganden skall vederbörande befälhavare, därest utlämnad materiel skadats på annat sätt än genom förslitning eller gått förlorad, anställa undersökning för utrönande av skadans eller förlustens uppkomst samt huruvida någon må anses därför ersätt-ningsskyldig. Med hänsyn till i saken yppade omständigheter och det skadades eller förlorades värde skall befälhavaren därefter bestämma, huruvida undersökning jämväl vid krigsrätt skall äga rum, eller om det utan sådan åtgärd må anses uppenbart, att kronan själv bör vid-kännas skadan eller förlusten. Vid tillämpning av dessa stadganden hade några befälhavare ansett sig böra till undersökning inför krigs-rätt hänskjuta så gott som alla mål, däri icke vid den verkställda ut-redningen enskild person vidgått ersättningsskyldighet. Krigsrätts-undersökning hade sålunda påkallats även i fall, då det skadades eller förlorades värde varit synnerligen ringa, och ehuru anledning ej före-kommit till antagande vare sig att ytterligare utredning skulle kunna vid krigsrätten åvägabringas eller att skyldighet att ersätta kronan skulle kunna någon åläggas. Då vidare vederbörande krigsfiskaler, på vilka det ankomme att förebringa den ytterligare utredning, som inför krigsrätten kunde erfordras, ej sällan underlåte att till krigsrättens första sammanträde inkalla de personer, som borde inför rätten höras

i saken, och sedermera vid ett senare tillfälle, vare sig nämnda personer hörts eller ej, förklarade, att ytterligare utredning i saken ej stode att vinna och talan om ersättning ej kunde mot någon föras, bleve resultatet av undersökningsförfarandet i dylika fall allenast, att krigsrätten sammanträdde en, två eller flera gånger utan nytta för statsverket, men med kostnader vida överstigande värdet av det föremål, som skadats eller förkommit. Med hänsyn till den pågående utredningen rörande ändringar i lagstiftningen om krigsdomstolar m. m. hade militieombudsmannen ej ansett vad nu anförts för närvarande böra föranleda annan åtgärd, än att han i förekommande fall dels fäst vederbörande befälhavares uppmärksamhet därpå, att författningarna åt honom inrymde befogenhet att i dylika mål utan föregående undersökning inför krigsrätt besluta, att kronan skulle vidkännas kostnaden eller förlusten, dels ock erinrat vederbörande krigsfiskal om hans skyldighet att så bedriva sitt utredningsarbete, att icke undersökningen inför krigsrätt onödigt förlängdes.

Militieombudsmannen erinrar vidare om att i ämbetsberättelsen till 1918 års riksdag dåvarande militieombudsmannen framhållit de svårigheter, under vilka regementsintendenterna arbetade på grund av såväl göromålsens mängd som beskaffenheten av de författningar, de hade att tillämpa. Även om, sedan nämnda år, upphörandet av krigsinkallelserna och minskningen i tjänstgöringstidens längd för vissa väruppliktiga o. s. v. medfört väsentlig minskning i regementsintendenternas arbetsbörda, torde dock i stort sett deras arbete fortfarande få anses relativt betungande särskilt på grund av svårigheten att erhålla kvalificerade biträden. Detta förhållande vore naturligen i sin tur ägnat att öka betydelsen av de nyssnämnda svårigheter, som författningarnas beskaffenhet medförde. Utan tvivel måste ock den mångfald av olikartade göromål, som samtidigt under en arbetsdag kunde ankomma på regementsintendentens åtgärd, i hög grad för honom försvåra den på en allmän överblick av författningarnas grunder och detaljer beroende kontrollen över förvaltningsarbetet i dess helhet vid hans expeditioner.

Vid de av militieombudsmannen verkställda inspektioner hade framgått, hurusom beträffande vissa regementsintendentens förvaltningsgrenar de rörande kontrollen utfärdade föreskrifter i regel i något avseende åsidosattes. Detta vore särskilt förhållandet i fråga om föreskrifterna rörande kontrollen över förvaltningen av intendenturmateriel och förplägnadsartiklar. De olika arbetsuppgifter, som tillhopa bildade ett kontrollsystem, hade här fördelats å flera funktionärer, som icke alla ägde eller kunde äga insikt om ändamålet med vad dem ålago. Vad som åsidosattes bleve därför så gott som undantagslöst, såsom

tjänstefel betraktat, ringa, under det att verkan därav kunde bliva, att kontrollarbetet i övrigt väsentligt förlorade i värde.

I vad mån nu anförda förhållanden vore att tillskriva den ena eller andra av ovan antydda orsaker, torde enligt militieombudsmannens mening vara svårt att avgöra, särskilt vid det förhållandet, att vid några regementen samtliga föreskrifter såväl i huvudsak¹ som i sina detaljer syntes noggrant följas.

Emellertid torde, åtminstone vad regementsintendenterna anginge, arbetsbördan få anses utgöra förklaringen till det i och för sig anmärkningsvärda förhållandet, att av arméförvaltningens särskilda departement utfärdade nya föreskrifter även i väsentliga ämnen icke komme i allmän tillämpning förr än avsevärd tid förflutit efter det de anbefallts till efterrättelse. I cirkulär den 24 oktober och 21 november 1919 hade intendentsdepartementet föreskrivit vissa ändringar i förrådsbokföringen och fastställt nya formulär därför att lända till efterrättelse. Ehuru blanketter i erforderligt antal på våren 1920 kommit samtliga regementen till handa, hade de i allmänhet icke kommit till användning förr än med ingången av år 1921, i en del fall hade bokföringen endast delvis omlagts efter det anbefallda nya kortsystemet, och ännu vid inspektioner under hösten 1921 hade vid ett par regementen bokföringen icke i dess helhet varit omlagd. Såsom anledning till dröjsmålet hade i regel uppgivits bristande tid och arbetskraft, men i en del fall även att pärmar till böckerna först sent anlänt eller att förut anlitat kontrollsystem vore mera ändamålsenligt, eller dylikt. Särskilt påfallande hade emellertid förhållandet syntes militieombudsmannen vara beträffande det av intendents- och civila departementet utfärdade marketenterireglementet, som med cirkulär den 31 januari 1919 anbefallts till efterrättelse från och med den 1 juli 1919 och som vore avsett att försöksvis komma till användning för att nya bestämmelser skulle med ledning av vunna erfarenheter kunna utarbetas. Med undantag för ett fåtal regementen och kårer hade det nämnda reglementet icke någonstades i sin helhet tillämpats. En eller flera av de böcker, som skulle föras över rörelsen, hade i regel saknats, den anbefallda kontrollen hade endast ofullständigt genomförts, och i en del fall hade reglementets föreskrifter endast till den del efterföljts, som de varit överensstämmande med det förut vid regementet eller kåren tillämpade system, vilket fortfarande oförändrat fått komma till användning. Det ifrågavarande reglementets ändamål att tjäna som försök för vinnande av erfarenhet syntes under angivna förhållanden i huvudsak förfelat.

Då dessa och liknande fel, som sålunda vid inspektionerna anmärkts, visat sig vara beroende antingen på äldre vid truppförbandet tillämpad praxis, på bristande tid och bristande arbetskraft eller på misstolkning av gällande bestämmelser och desamma — med ett undantag — i samtliga fall blivit vid inspektionstillfället eller därefter rättade, hade militieombudsmannen, även med hänsyn till felens allmänna förekomst, ansett sig böra låta bero vid vunnen rättelse.

Över de under året handlagda ärendena meddelas i ämbetsberättelsen följande översikt:

»På sätt militieombudsmannens ämbetsberättelse till 1921 års lagtima riksdag utvisar, kvarstodo vid början av år 1921 från år 1920 balanserade ärenden till ett antal av 67.

Under år 1921 inkommo ärenden till följande antal:
enligt allmänna diariet 320
enligt diariet över hemliga ärenden 1.

Sammanlagda antalet ärenden, som förelegat under år 1921, utgör alltså 388.

De 321 ärenden, som inkommit under år 1920, utgöras av:
ärenden, inkomna från Kungl. Maj:t eller statsdepartement 3
ärenden, överlämnade från riksdagens justitieombudsman 3
ärenden, inkomna från annan myndighet 17
klagomål eller framställningar från enskilda 142
ärenden, uppkomna under inspektioner eller eljest vid militieombudsmannen åliggande granskning 129
militieombudsmannens organisations- och förvaltningsärenden m. m. 27
Summa 321.

De från justitieombudsmannen överlämnade ärenden äro samtliga klagomål eller framställningar från enskilda. Under året hava alltså inkommit tillhoppa 145 ärenden av sådan beskaffenhet.

Av dessa sistnämnda ärenden hava

på grund av återkallelse avskrivits 4
till annan myndighet hänvisats 1
till åtal hänvisats 1
efter vederbörandes hörande fått förfalla 51

efter annorledes verkställd utredning eller utan åtgärd avskrivits	49
på grund därav att klaganden erhållit gottgörelse eller att rättelse eljest vunnits blivit avskrivna	15
vid årets slut varit vilande i avbidan på yttrande eller påmin- nelser	17
vid årets slut varit på prövning beroende	7
Summa	145.

Av under året anhängiggjorda 6 åtal hava anstälts	
på grund av förd klagan	2
på grund av anmärkning vid inspektion	3
av annan anledning	1
Summa	6.

Av hela antalet ärenden hava under året slutbehandlats	311
till följande år balanserats	77
Av de till år 1922 balanserade ärenden hava inkommit	
under år 1916	6
under år 1917	2
under år 1918	1
under år 1919	5
under år 1920	6
under år 1921	57
Summa	77.

En jämförelse med motsvarande uppgifter för år 1921 visar ingen nämnvärd förändring i statistiken.»

Ämbetsberättelsen upptager härefter såsom bilagor redogörelse för anhängiggjorda åtal och därmed jämförliga åtgärder ävensom för vissa ärenden, vilka icke föranlett dylika åtgärder.

Under rubriken »Framställningar till Konungen» upptager berättelsen därefter följande av militieombudsmannen under år 1921 till Konungen avlåtna skrivelser, nämligen den 16 december angående ändringar i reglementet för arméns kassaväsende i fred beträffande militärbefälet på Gottland, den 23 december angående ändringar i inskrivningsförordningen avseende uppgifterna rörande ådömt straff och straffpåföljd samt den 31 december angående förbud för införande i inskrivningsbok av anteckning rörande ådömt straff och straffpåföljd.

Vid den granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning, som utskottet grundlagsenligt förehaft, har någon anledning till anmärkning icke förekommit, vilket utskottet härmed för riksdagen

anmäler.

Stockholm den 2 februari 1922.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit: herrar *Pettersson* i Södertälje, *Hederstierna*, *Jacob Larsson*, *Pers*,* *Klefbeck*, *Edw. Larson*,* *K. G. Westman*,* *Sandegård*, *Lindqvist* i Halmstad, *Strid*,* *af Ekenstam*, *Leo*, *Lindgren* i Örebro,* *Söderberg*. *Johanson* i Huskvarna och *Lindgren* i Dingelvik.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.